

Informácia

o vydaní hodnotiacej správy o obchodovaní s ľuďmi

Spojenými štátmi americkými

1. Úvod

Zákon Spojených štátov amerických (USA) z roku 2000 o ochrane obetí obchodovania s ľuďmi v znení neskorších predpisov (TVPA) ukladá ministrom zahraničných vecí USA povinnosť predložiť každoročne výročnú Správu o obchodovaní s ľuďmi (tzv. Trafficking in Person Report [TIP]) Kongresu USA. Cieľom tejto TIP správy je podnecovať aktivitu a vytvárať medzinárodné partnerstvá v boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Prístup vlády USA k boju proti obchodovaniu s ľuďmi je v súlade s TVPA a Protokolom o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, najmä so ženami a deťmi, ktorý dopĺňa Dohovor Organizácie spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu.

Každá krajina, na ktorú sa vzťahujú minimálne štandardy TVPA, musí byť zahrnutá do výročnej správy a priradená k jednej z troch úrovní alebo na zoznam sledovaných krajín. Správa o obchodovaní s ľuďmi 2022 hodnotí úsilie vlád jednotlivých krajín, vrátane vlády USA, v boji proti obchodovaniu s ľuďmi.

1. krajiny hodnotené ako tie, ktoré spĺňajú minimálne štandardy TVPA na elimináciu obchodovania s ľuďmi, sú umiestnené na úrovni 1.,
2. krajiny, ktoré tieto minimálne štandardy nedosahujú, no vynakladajú značné úsilie na ich dosiahnutie, sú zaradené na úroveň 2 alebo na zoznam sledovaných krajín na úrovni 2. a
3. krajiny, ktoré minimálne štandardy nespĺňajú a zároveň nevynakladajú týmto smerom úsilie, sú zaradené do úrovne 3.

Súčasťou správy je aj odporúčaný akčný plán načrtávajúci kľúčové oblasti k dosiahnutiu minimálnych štandardov pre potláčanie obchodovania s ľuďmi vymedzených v TVPA.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) je gestorom problematiky obchodovania s ľuďmi a poverený štátny tajomník ministerstva zastáva pozíciu Národného koordinátora pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Ministerstvo zastrešuje špecializovaný program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi a prostredníctvom Informačného centra na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality plní úlohy národného spravodajcu v súlade s čl. 19 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania.

Ministerstvo prijalo od zastupiteľstva USA informáciu o vydaní Správy o obchodovaní s ľuďmi 2022, ktorá bola zverejnená 15. júna 2023 Ministerstvom zahraničných vecí USA.

2. Hodnotenie Slovenskej republiky

Podľa TIP správy Slovensko zatiaľ nespĺňa minimálne štandardy pre potláčanie obchodovania s ľuďmi, avšak vyvíja v tomto zmysle značné úsilie. V porovnaní s predchádzajúcim sledovaným obdobím a s prihliadnutím na potenciálny vplyv pandémie covidu-19 vláda zintenzívnila aktivity v tejto oblasti no intenzívne sa snaží o ich dosiahnutie. Slovensko avšak zostáva zaradené na úrovni č. 2. Intenzívnejšie úsilie sa prejavilo vo vyššom počte trestných stíhaní a v zriadení dvoch pracovných skupín na boj proti obchodovaniu s

ľuďmi v spolupráci s Nemeckom, ktoré tvoria predstavitelia orgánov činných v trestnom konaní. Vláda sa naďalej usilovala zabrániť obchodovaniu s ľuďmi s využívaním zraniteľných skupín, predovšetkým medzi utečencami z Ukrajiny, a to aj spustením kampane na zvyšovanie povedomia verejnosti o boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Vláda poskytla pomoc väčšiemu počtu obetí obchodovania, zvýšila financovanie pomoci obetiam a ponúkla prokurátorom a sudcom dva kurzy zamerané na túto problematiku.

Vláda však nesplnila minimálne štandardy v niekoľkých kľúčových oblastiach:

- Súdny odsúdili podstatne menej obchodníkov s ľuďmi a udelené tresty boli naďalej mierne. Po druhýkrát za posledných päť rokov dostali všetci odsúdení len podmienené tresty a žiaden z nich si neodpykal trest odňatia slobody. Oslabilo sa tým úsilie o vyvodenie zodpovednosti voči obchodníkom s ľuďmi, ako aj odstrašujúci účinok trestov. Tento postup zároveň vyvoláva obavy o bezpečnosť a ochranu obetí a nereflektuje závažnosť tohto typu trestnej činnosti.
- Identifikácia obetí vykazovala naďalej nedostatky a prístup vlády k identifikácii obetí obchodovania na území krajiny, či už cudzích štátnych príslušníkov alebo slovenských občanov, nebol primeraný a proaktívny. Jediným subjektom, ktorý môže formálne identifikovať obeť obchodovania s ľuďmi, je naďalej polícia, čo mohlo byť prekážkou identifikácie obetí, a niektoré z nich to mohlo odradiť od vyhľadania pomoci.
- Vláda nepriznala náhradu škody žiadnej obeť obchodovania a oznámila priznanie odškodnenia len jednej osobe.

3. Charakteristika obchodovania s ľuďmi v Slovenskej republike z pohľadu hodnotiteľa

Zo správ za uplynulých päť rokov vyplýva, že obchodníci s ľuďmi vykorisťujú na Slovensku obeť zo Slovenska aj spomedzi cudzích štátnych príslušníkov a vykorisťujú aj obeť zo Slovenska v zahraničí. Obchodníci s ľuďmi zneužívajú slovenských mužov a ženy na účely pracovného vykorisťovania v poľnohospodárstve, v priemyselnej výrobe a v stavebníctve v krajinách západnej Európy (čoraz častejšie v nemecky hovoriacich krajinách). Obchodníci zneužívajú slovenské ženy na účely sexuálneho vykorisťovania v Rakúsku, Dánsku, Nemecku, vo Švajčiarsku, v Spojenom kráľovstve a v ďalších európskych krajinách. Obchodníci s ľuďmi čoraz častejšie vykorisťujú obeť na území Slovenska, čo je trend zaznamenaný v uplynulom období, ktorý sa zhoršil v dôsledku uzavretia hraníc v súvislosti s pandémiou. Státisíce ukrajinských utečencov, prevažne žien a detí, ktorí utekajú pred vojnou Ruska proti Ukrajine a prekročili slovenské hranice hľadajúc útočisko sú vystavení riziku obchodovania s ľuďmi. Niektorí dočasní pracovníci z krajín, ktoré nie sú členmi Európskej únie, najatí na prácu v priemyselnej výrobe a v stavebníctve sú vystavení podmienkam, ktoré indikujú nútenú prácu, vrátane nevyplácania miezd a predĺženého pracovného času.

Mimovládne organizácie informujú, že voči nútenej práci na Slovensku sú zraniteľní muži a ženy zväčša z Balkánu a juhovýchodnej Ázie, ktorí často nemajú možnosť vyhľadať pomoc úradov alebo sa ju obávajú vyhľadať. Ženy z juhovýchodnej Ázie sú zraniteľné voči praktikám obchodovania s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania a nútenej práce v domácnostiach, reštauráciách, masážnych salónoch alebo kúpeľných zariadeniach. Slovenské ženy rómskeho pôvodu sú mimoriadne zraniteľné voči praktikám obchodovania s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania. Obchodníci s ľuďmi ich násilne alebo podvodne prepravujú do Spojeného kráľovstva s cieľom účelového manželstva za účelom sexuálneho vykorisťovania alebo nútenej práce. Rómske dievčatá sú zraniteľné voči núteným „tradičným“ rómskym sobášom, ktoré

často zahŕňajú odovzdanie dievčaťa do starostlivosti nového „manžela“, kde je nútené k domácim službám. V niektorých prípadoch rodičia slovenských detí rómskeho pôvodu zneužívajú svoje deti na nútenú trestnú činnosť v Spojenom kráľovstve. Obchodníci s ľuďmi nútia slovenských mužov, ženy a deti rómskeho pôvodu a Slovákov s fyzickým alebo mentálnym zdravotným znevýhodnením žobrať v krajinách západnej Európy. Obchodníci s ľuďmi zneužívajú deti bez rodín alebo relevantných podporných štruktúr, ktoré opustia inštitucionálnu starostlivosť pre mladistvých, na sexuálne a pracovné vykorisťovanie.

4. Odporúčaný akčný plán

Súčasťou TIP správy je aj odporúčaný akčný plán načrtávajúci kľúčové oblasti k dosiahnutiu minimálnych štandardov pre potláčanie obchodovania s ľuďmi vymedzených v TVPA. Pre Slovenskú republiku bol naformulovaný akčný plán na roky 2023 - 2024, ktorý obsahuje odporúčania pre špecifické ciele a zámery na podporu boja Slovenskej republiky proti obchodovaniu s ľuďmi:

- a) Dôkladne vyšetrovať, stíhať a odsudzovať obchodníkov s ľuďmi a osobám usvedčeným zo spáchania tejto trestnej činnosti udeľovať primerané tresty, vrátane prísnych nepodmienečných trestov odňatia slobody.
- b) Pokračovať v prehľbovaní odbornej prípravy sudcov a prokurátorov so zameraním na prístup, ktorý je orientovaný na obeť a zohľadňuje jej traumu v rámci vyšetrovania aj súdneho konania, ako aj na vedomosť o využívaní psychologického nátlaku a podvodu ako nástrojov uplatňovaných v rámci obchodovania s ľuďmi.
- c) Zvýšiť štandardy ukladania trestov prostredníctvom zvyšovania citlivosti sudcov na závažnosť trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi a ich povedomia o nutnosti uplatňovať na tento typ trestnej činnosti vysoké tresty stanovené zákonom.
- d) Zintenzívniť snahu o aktívnu identifikáciu obetí v krajine, najmä cudzích štátnych príslušníkov, žiadateľov o azyl a Rómov, vrátane odbornej prípravy zamestnancov štátnych orgánov, predovšetkým hraničnej polície, kontrolórov inšpektorátu práce a príslušníkov policajného zboru na lokálnej úrovni, v rámci aktívnej identifikácie obetí medzi predstaviteľmi zraniteľných skupín.
- e) Umožniť, aby obeť obchodovania mohli formálne identifikovať a referovať aj iné subjekty než polícia vrátane občianskej spoločnosti, sociálnych a zdravotníckych pracovníkov.
- f) Zvýšiť kvalitu školení o obchodovaní s ľuďmi dostupných pre prokurátorov a sudcov.
- g) Zvýšiť informovanosť obetí obchodovania s ľuďmi o možnosti odškodnenia a náhrady škody a zlepšiť prístup k nim; v rámci trestného konania posilniť úsilie prokurátorov systematicky požadovať náhradu škody pre obeť.
- h) Zabezpečiť, aby sa prípady obchodovania s ľuďmi s cieľom pracovného vykorisťovania vyšetrovali a stíhali ako trestné činy obchodovania s ľuďmi, nie ako správne delikty a porušenia Zákonníka práce.
- i) Zvýšiť ochranu migrujúcich pracovníkov prostredníctvom posilnenia monitoringu náborových spoločností, resp. agentúr, ako aj prostredníctvom stíhania prípadov podvodného náboru.
- j) Naďalej informovať skupiny zahraničných pracovníkov o ich právach a povinnostiach a o možnostiach pomoci obetiam v ich rodnom jazyku.
- k) Presadzovať zákon zakazujúci poplatky za nábor účtované pracovníkom a zabezpečiť, aby všetky poplatky za nábor pracovníkov platili zamestnávatelia.
- l) Pokračovať vo vyšetrovaní finančnej trestnej činnosti spolu s prípadmi obchodovania s ľuďmi.
- m) Zabezpečiť dôsledný a včasný prístup k bezplatnej právnej pomoci.

- n) Zabezpečiť, aby obeť obchodovania s ľuďmi neboli neadekvátne trestané za protiprávne konanie, ktoré spáchali v priamom dôsledku toho, že boli zobchodované.
- o) Zvýšiť účasť obetí na tvorbe politík, programov a školení.

5. Záver

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 495/2018 schválila v poradí už piaty strategický dokument pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi s názvom: Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 (ďalej len „národný program“). Hlavným cieľom národného programu je zavedenie koordinovaného systému s cieľom znižovania trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi, t.j. zúženie priestoru pre páchanie trestného činu obchodovania s ľuďmi s ohľadom na aktuálne trendy a vývoj situácie v predmetnej oblasti, čo v sebe zahŕňa orientáciu na páchatel'a a potenciálne obeť. Pre dosiahnutie želaného cieľa je nutné zamerať sa aj na posilnenie existujúcich nástrojov, ktoré sa dlhoročnou praxou osvedčili, ako aj na nové nástroje boja proti obchodovaniu s ľuďmi, ktoré reflektujú na posuny v oblasti páchania trestnej činnosti. Dokument je zameraný na potláčanie boja proti obchodovaniu s ľuďmi, teda na zníženie rizika u potenciálnych obetí obchodovania s ľuďmi, ako aj na zabezpečenie poskytovania priamej pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi v súlade s medzinárodnými a európskymi štandardmi a záväzkami Slovenskej republiky v tejto oblasti. Úlohy obsiahnuté v časti B s názvom Akčný plán boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 sú rozdelené do štyroch oblastí. Celkovo ide o 21 úloh, ktorých potreba vyplynula z aplikačnej praxe, ako aj štandardov Európskej únie v predmetnej oblasti. Zároveň reflektujú na odporúčania monitorovacích mechanizmov Rady Európy (Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi) či USA v podobe TIP správy.

Úloha č. 7 Akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 uvádza potrebu zabezpečiť udržateľnosť dobrej medzinárodnej spolupráce, čím reflektuje aj na spoluprácu so zastupiteľstvom USA.

TIP správa konštatuje, že aj napriek nemalým snahám a vynaloženému úsiliu, problémom i naďalej zostáva ukladanie podmiennečných, prípadne nízkych trestov odňatia slobody usvedčeným páchatel'om za trestný čin obchodovania s ľuďmi, čo by mohla do budúcnosti vyriešiť navrhovaná zmena Trestného zákona spočívajúca vo zvýšení rozsahu trestnej sadzby základnej skutkovej podstaty zo 4 – 10 rokov trestu odňatia slobody na 5 – 10 rokov trestu odňatia slobody a v prípade trestného činu obchodovania s ľuďmi spáchanom na dieťati až na 7 – 12 rokov trestu odňatia slobody. Takáto právna úprava by znemožnila uložiť podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody, a to i za súbežného uplatnenia ustanovenia o mimoriadnom znížení trestu. Zároveň navrhovaná novelizácia Trestného zákona sa zaoberá aj oblasťou náhrady škody a vedomého využívania služieb obetí. Zcitlivovanie sudcov, prokurátorov, inšpektorov práce a ostatných odborníkov v oblasti obchodovania s ľuďmi bolo zahrnuté do pripravovaného návrhu pokračujúcej stratégie pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2024 – 2028, u ktorej sa očakáva predloženie na vládu v termíne na to stanovenom v uznesení vlády Slovenskej republiky č. 495/2018.